

Vesienhoidon keskeiset kysymykset ja työohjelma Tornionjoen vesienhoitoalueella 2028–2033

JUKKA YLIKÖRKÖ (TOIM.) | PEKKA RÄINÄ | ANNUKKA PURO-TAHVANAINEN | NIINA KARJALAINEN
ANNE LINDHOLM

Vesienhoidon keskeiset kysymykset ja työohjelma Tornionjoen vesienhoitoalueella 2028–2033

JUKKA YLIKÖRKKÖ (TOIM.)

PEKKA RÄINÄ

ANNUKKA PURO-TAHVANAINEN

NIINA KARJALAINEN

ANNE LINDHOLM

Vesienhoitokauden 2028–2033 suunnittelun työohjelmasta ja vesienhoitoalueen keskeisistä kysymyksistä sekä vesienhoitosuunnitelman ympäristöselostuksen laadinnasta kuullaan 15.12.2023–17.6.2024.

RAPORTEJA 80 | 2023

**VESIENHOIDON KESKEISET KYSYMYKSET JA TYÖOHJELMA TORNIONJOEN
VESIENHOITOALUEELLA 2028 – 2033**

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto: KEHA-keskus

Kuvat: Tatu Laukkanen

Kartat: Riku Elo

ISBN 978-952-398-210-9 (PDF)

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-398-210-9

www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

Mistä tässä kuulemisessa on kysymys	2
Mistä asioista nyt toivotaan palautetta	3
Miten palautetta hyödynnetään?	4
Miten ja milloin toimitan mielipiteeni tiedoksi?	4
Tornionjoen vesienhoitoalue	5
Vesienhoidon keskeiset kysymykset.....	7
1. Pohjavesien suojelu	7
2. Valuma-aluelähtöinen vesien ja kuormituksen hallinta muuttuvassa ilmastossa	9
Valuma-alue suunnittelun ja vesienhallinnan edistäminen	9
Metsätalous.....	10
Maatalous	11
Vesienhoidon tavoitteet huomioidaan uusien hankkeiden suunnittelussa jo alkuvaiheesta lähtien.....	11
3. Vesielinympäristöjen kunnostaminen.....	12
Virtavesien kunnostaminen ja vesistö rakentamisen haittojen vähentäminen	13
Säännösteltyjen vesien virtaamia ja vedenkorkeuksia muutetaan luonnonmukaisemmiksi.....	14
Järvien kunnostaminen	14
4. Vesienhoitotoimien vaikuttavuuden parantaminen	16
Suunnitelman tarkistamisen työohjelma ja aikataulu	17
Ympäristövaikutusten arviointi	18
Valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointi.....	19
Tiedotus ja tärkeimmät tietolähteet	20
Čoahkkáigeassu.....	21
Yhteystiedot.....	22
Kuvailulehti.....	23
Presentationsblad.....	24

Mistä tässä kuulemisessa on kysymys

Suomessa tehdään kuuden vuoden välein vesienhoitolain mukaiset vesienhoitosuunnitelmat seitsemälle Manner-Suomen vesienhoitoalueelle ja Ahvenanmaalle. Kolmannet vesienhoitosuunnitelmat vuosille 2022 – 2027 hyväksyttiin valtioneuvostossa vuoden 2021 lopussa. Nyt valmistellaan vesienhoitosuunnitelmien päivitystä hoitokautta 2028 – 2033 varten. Valmistelua varten kuullaan vesienhoitoaluekohtaisesti suunnittelun työohjelmasta ja vesienhoidon keskeisistä kysymyksistä sekä vesienhoitosuunnitelman ympäristöselostuksen laadinnasta 15.12.2023 – 17.6.2024. Kuuleminen järjestetään, jotta kaikki voivat tuoda omat näkemyksensä ja asiantuntemuksensa vesienhoitoon. Tämä kuulemisasiakirja koskee Tornionjoen vesienhoitoalueen Suomen puoleista osaa (VHA 6).

Vesienhoidon tavoitteena on estää jokien, järvien ja rannikkovesien sekä pohjavesien tilan heikkeneminen sekä pyrkiä kaikkien vesien vähintään hyvään tilaan. Tavoitteen saavuttamiseksi suunnitellaan ja toteutetaan vesien tilaa parantavia toimenpiteitä ja seurataan niiden vaikutuksia kaikilla Suomen vesienhoitoalueilla (kuva 1).

Kuva 1. Suomen vesienhoitoalueet sekä suunnittelusta vastaavien ELY-keskusten Ympäristö- ja luonnonvarat -vastuualueiden rajat.

Vesienhoitoalueet

- 1 Vuoksi
- 2 Kymijoki-Suomenlahti
- 3 Kokemäenjoki-Saaristomeri-Selkämeri
- 4 Oulujoki-Iijoki
- 5 Kemijoki

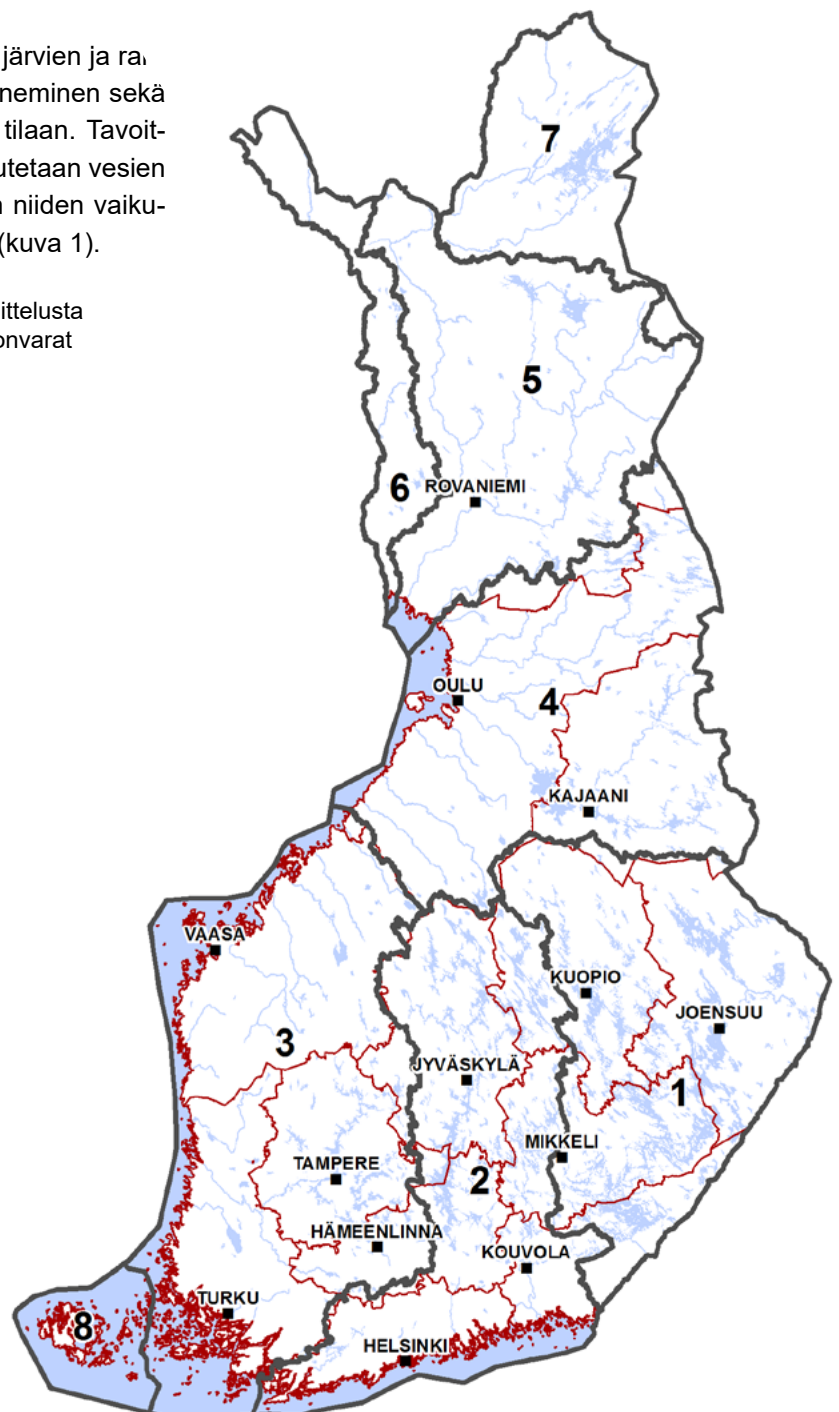
Kansainväliset vesienhoitoalueet

- 6 Tornionjoki (yhdessä Ruotsin kanssa)
- 7 Teno, Näätämöjoki, Paatsjoki (yhdessä Norjan kanssa)
- 8 Ahvenanmaa huolehtii itse vesipolitiikan puitteiden toimeenpanosta ja muodostaa oman vesienhoitoalueen

- Vesienhoitoalueen raja
- ELY-keskus, ympäristö- ja luonnonvarat -vastuualueen raja

0 100 200 km

© SYKE, Maanmittauslaitos

Vesienhoidon suunnittelu etenee kuuden vuoden jaksoissa (kuva 2). Nyt käynnistyneen suunnittelukierroksen aikana tarkistetaan vesienhoitoaluekohtaiset vesienhoitosuunnitelmat ja toimenpideohjelmat laajassa yhteistyössä ja eri tahoja kuullen. Parhaillaan käynnissä olevassa kuulemisessa pyydetään palautetta suunnittelun työohjelmasta ja aikataulusta sekä vesienhoidon keskeisistä kysymyksistä. Lisäksi kerrotaan SOVA-lain mukaisen ympäristöselostuksen valmistelusta. Saatu palaute hyödynnetään toimenpideohjelmien ja vesienhoitosuunnitelman valmistelussa. Sen yhteenveto kirjataan vesienhoitosuunnitelmaan, joka tulee ehdotuksena kuultavaksi vuonna 2026.

Kuva 2. Vesienhoidon suunnitteluprosessi

Tässä asiakirjassa on vesienhoitosuunnitelmasta vuosille 2022–2027 esitetty vain yhteenveto tila-arviosta. Halutessasi voit tutustua voimassa olevaan vesienhoitosuunnitelmaan ja toimenpideohjelmaan, jotka ovat saatavissa [Tornionjoen vesienhoitoalueen sivuilta](#). Lisäksi taustatietoa vesien tilasta saa karttapalveluista kuten [vesikartasta](#).

Mistä asioista nyt toivotaan palautetta

Tässä kuulemisessa pyydetään palautetta kolmesta asiakokonaisuudesta: 1) vesienhoitoon liittyvät **keskeiset kysymykset**, 2) vesienhoidon **työohjelma, suunnittelun aikataulu ja osallistumismenettelyt** sekä 3) vesienhoitosuunnitelmasta laadittavan **ympäristöselostuksen** valmistelu ja sisältö.

Keskeiset kysymykset ovat asioita, joihin vesienhoidossa on tarkoitus kiinnittää erityistä huomiota seuraavaa vesienhoitosuunnitelmaa valmisteltaessa. Ne voivat liittyä esimerkiksi vesien tilaan liittyviin keskeisiin ongelmiin ja kehittämistarpeisiin; keinoihin ja toimiin, joilla vesien tilaa voidaan parantaa tai vaikkapa rahoitus- ja yhteistyömahdollisuuksiin. Suunnittelun työohjelma ja aikataulu ovat samat kaikilla vesienhoitoalueilla. Vesienhoidon keskeiset kysymykset ja suunnittelun alueellinen organisointi sen sijaan vaihtelevat. Tässä asiakirjassa käsitellään keskeisiä kysymyksiä, jotka liittyvät Tornionjoen vesienhoitoalueen järvien, jokien, pohjavesien ja rannikkovesien tilan parantamiseen.

Tämä kuulemisasiakirja koskee Tornionjoen vesienhoitoalueen Suomen puoleista osaa. Ruotsi laatii omaa aluettaan koskevat kuulemisasiakirjansa vuoden 2024 aikana.

Miten palautetta hyödynnetään?

Kuuleminen järjestetään, jotta kansalaiset, kansalaisjärjestöt, vesialueiden omistajat, toiminnanharjoittajat, valtion virastot, kunnat ja muut tahot voivat tuoda omat näkemyksensä ja asiantuntemuksensa vesienhoitoon. Yhteistyötä lisäämällä moni ongelma voidaan ehkäistä ennalta tai korjata. Antamalla palautetta voit vaikuttaa esimerkiksi siihen, miten oman alueesi vesistöt, rannikkovedet ja pohjavedet sekä niiden tilaan vaikuttavat toiminnot otetaan suunnittelussa huomioon. Saatu palaute hyödynnetään toimenpideohjelmien ja vesienhoitosuunnitelman tarkistamisessa ja vesienhoidon toimeenpanon kehittämisessä. Palautteen yhteenvedo kirjataan vesienhoitosuunnitelmaan.

Miten ja milloin toimitan mielipiteeni tiedoksi?

Puoli vuotta kestävät kuulemiset toteutetaan samanaikaisesti kaikilla Suomen vesienhoitoalueilla. Kuulemispalautteen viimeinen jättöpäivä on 17.6.2024. Lausunnot, mielipiteet ja kannanotot kannattaa kuitenkin antaa hyvissä ajoin ennen määräaikaa.

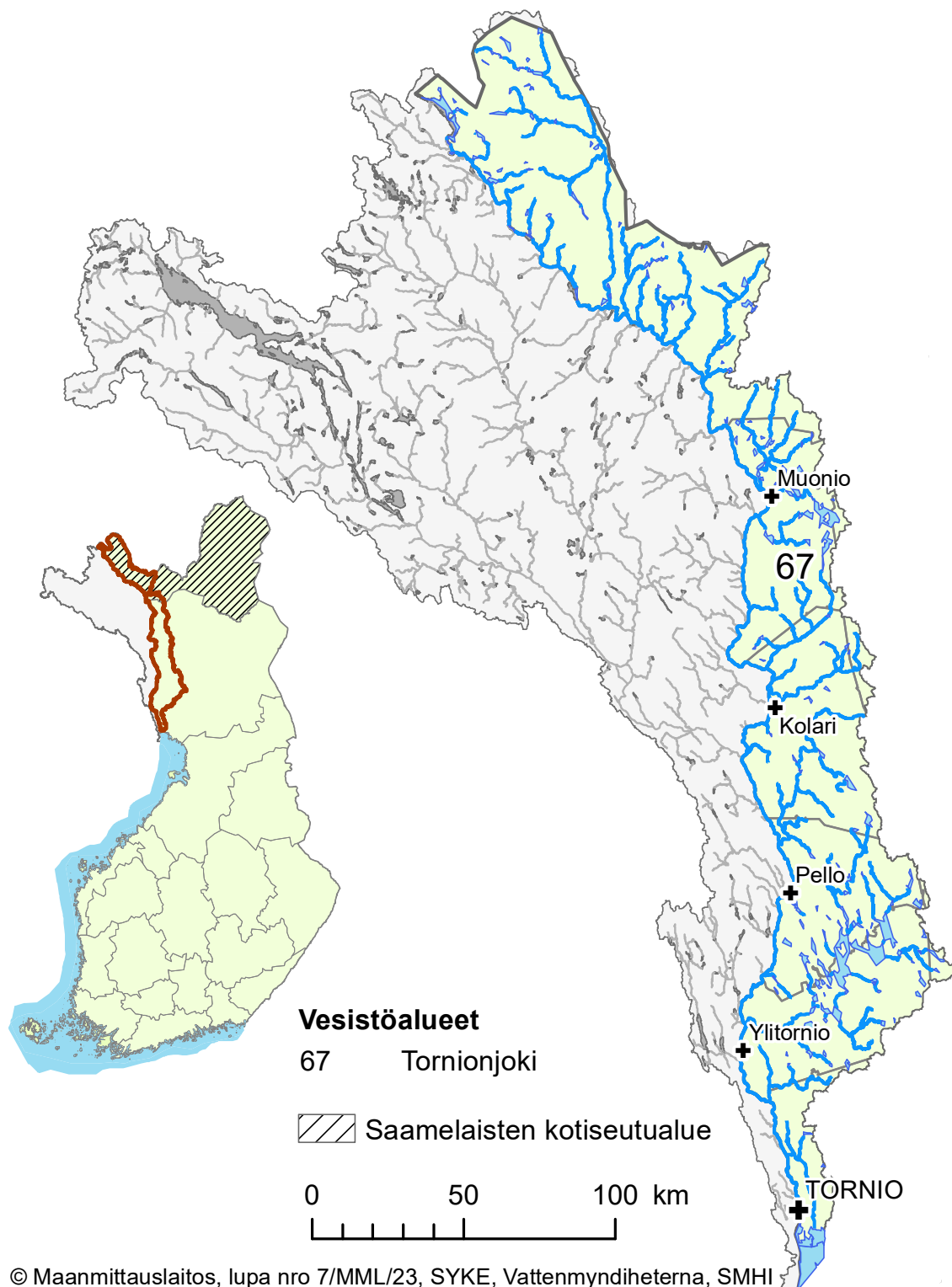
Palaute toivotaan ensisijaisesti sähköisessä muodossa www.lausuntopalvelu.fi -sivujen kautta. Palautteen voi toimittaa myös sähköpostilla tai kirjeenä Lapin ELY-keskuksen kirjaamoon (yhteystiedot löytyvät tämän asiakirjan lopusta). Word-muodossa toimitettu palaute nopeuttaa ja helpottaa käsittelyä.

Tornionjoen vesienhoitoalue

Vesienhoitoalueet on muodostettu siten, että ne sisältävät kokonaisia vesistöalueita. Näin ollen ne voivat jakaantua useiden valtioiden alueille. Tornionjoen vesienhoitoalueesta reilu kolmannes sijoittuu Suomeen ja loput Ruotsiin sekä vähäisiltä osin Norjaan (kuva 3). Suomi ja Ruotsi laativat alueilleen vesienhoitosuunnitelmat ja toimenpideohjelmat, jotka sovitetaan yhteen. Suurin osa alueen vesistä kuuluu Tornionjoen-Muonionjoen Natura-alueeseen.

© Maanmittauslaitos, lupa nro 7/MML/23, SYKE, Vattenmyndigheterna, SMHI

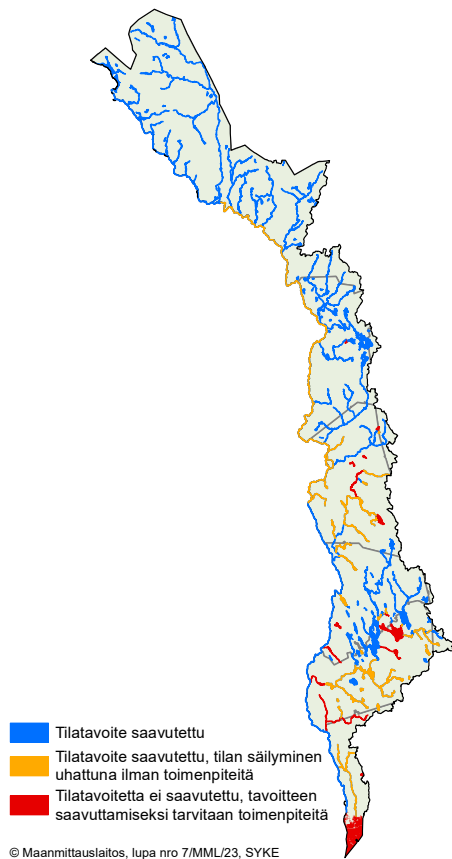
Kuva 3. Tornionjoen vesienhoitoalue

Viimeisin arvio pintavesien ekologisesta tilasta on tehty vuonna 2019 ja seuraavat tila-arviot valmistuvat vuoden 2025 aikana. Valtaosa vesistöistä, joiden hyvää tilaa ei ole saavutettu, tai tilan on arvioitu olevan riskissä heikentyä ilman toimenpiteitä, sijoittuu vesienhoitoalueen etelä- ja keskiosille (kuva 4). Vesien tilaan ovat vaikuttaneet niin haja- ja pistekuormitus kuin maa- ja vesiympäristön fyysinen muokkaaminen. Eniten vesistöjen tilaa ovat muuttaneet uittoperkaukset sekä metsätalouden maankuivatus, Tengeliönjoen vesistöalueella myös vesirakentaminen ja säännöstely.

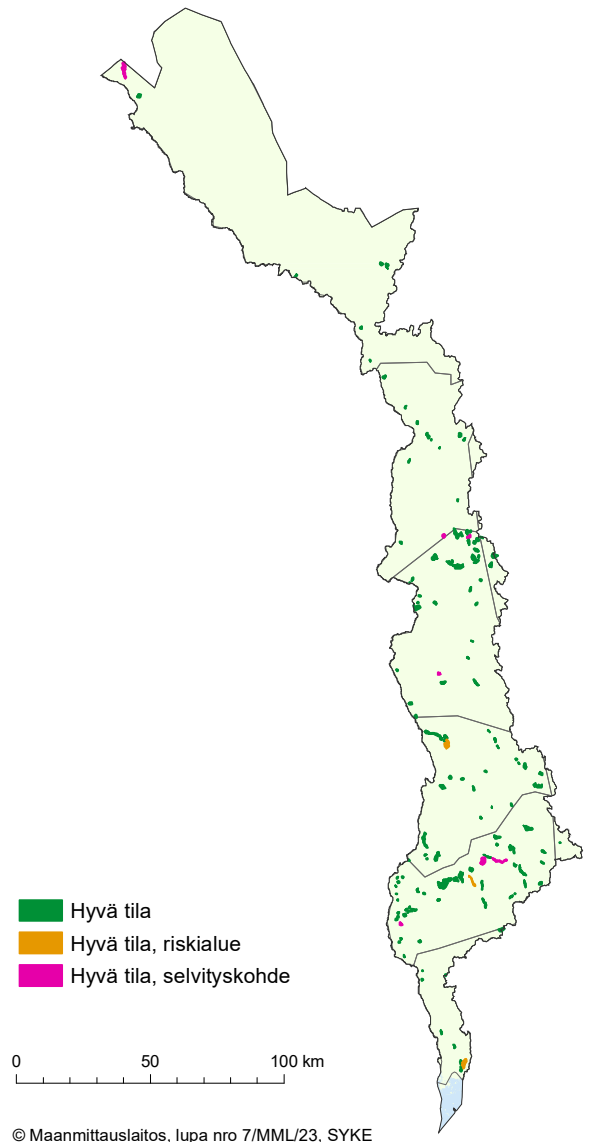
Joet tuovat Perämereen runsaasti makeaa vettä, jonka mukana valuma-alueelta kulkeutuu humusta ja ravinteita. Terästeollisuutta on rannikolla Torniossa. Lisäksi Tornion ja Haaparannan puhdistetut jätevedet lasketaan Tornionjoen suulle. Rannikkovesiä luonnehtivat alhaisen suolapitoisuuden lisäksi mataluus ja pitkä jääpeitteinen talvikausi. Perämeren rantavyöhyke muuttuu jatkuvasti maankohoamisen vaikutuksesta.

Satamien sekä väylien rakentaminen on muuttanut rantaviivaa ja meren pohjaa Tornion edustalla. Rannikko- ja merialueelle kohdistuu kasvavia paineita. Perämerelle on suunnitteilla lukuisia tuulivoimapuistoja, jotka sijoittuisivat matalikkoalueille.

Pohjavesille arvioidaan määrällinen tila ja laadullinen tila. Riskialueiksi on nimetty sellaiset pohjavesialueet, joiden pohjaveden laadussa on havaittu vesienhoitoasetuksen (1040/2006) liitteessä 7A lueteltujen aineiden osalta ympäristölaatumormien ylityksiä yhdessä tai useammassa havaintopisteessä. Tornion vesienhoitoalueella on kolme tällaista riskipohjavesialuetta. Selvityskohteiksi on nimetty ne pohjavesialueet, joille sijoittuu riskitoimintoja, mutta joiden pohjaveden laadusta ei ole ollut käytettävissä riittävää tietoa todentamaan ihmistoimintojen vaikutusta kyseisellä alueella. Selvityskohteiksi nimettyjä pohjavesialueita on vesienhoitoalueella yhteensä seitsemän (kuva 5).

Kuva 4. Pintavedet jotka ovat hyvää huonommassa tilassa tai tila on riskissä heikettä Tornionjoen vesienhoitoalueella

Kuva 5. Vesienhoitosuunnitelmassa 2022 esitetyt pohjavesiselvityskohteet ja riskipohjavesialueet Tornionjoen vesienhoitoalueella.

Vesienhoidon keskeiset kysymykset

Tässä luvussa tuodaan esiin kysymyksiä, joita vesienhoitoalueella tulnaisiin painottamaan vesienhoitosuunnitelman tarkistamisessa sekä vesien tilan parantamiseksi tehtävässä käytännön työssä. Keskeisten kysymysten valmisteluun on osallistunut Lapin vesienhoidon yhteistyöryhmä.

Näkökohdat on jaettu neljään pääteemaan: 1) Pohjavesien suojeleminen 2) Valuma-alueelähtöinen vesien ja kuormituksen hallinta muuttuvassa ilmastossa, 3) Vesielinympäristöjen kunnostaminen sekä 4) Vesienhoitotoimien vaikuttavuuden parantaminen.

Kaikkien teemojen kohdalla voit ottaa kantaa mm. siihen, onko oikeat asiat nostettu esiin ja mitä muita asioita tulisi painottaa seuraavassa vesienhoitosuunnitelmassa. Lisäksi voit esittää ratkaisuja ja parannusehdotuksia nykyisiin toimintamalleihin vesien tilan parantamiseksi. Tässä asiakirjassa ei esitetä toimenpiteitä tai ohjauskeinojen kehittämistoimia ongelmakohtien ratkaisemiseksi. Esitykset tehdään tulevassa vesienhoitosuunnitelmassa mm. tässä kuulemisessa saadun palautteen perusteella. Suureen osaan keskeisistä kysymyksistä on esitetty toimenpiteitä ja ohjauskeinojen kehittämistä jo edellisessä vesienhoitosuunnitelmassa ja työ niiden edistämiseksi on käynnissä.

Asiakirjassa on esitetty pohdittavaksi muutamia kysymyksiä, joita voit halutessasi hyödyntää palautteessa.

1. Pohjavesien suojeleminen

Tornionjoen vesienhoitoalueella merkittävimmät pohjavesivarat liittyvät usein harjujaksoihin. Pohjavesivarat ovat vesienhoitoalueella käyttöön nähden runsaat, mutta pohjavesialueet eivät jakaannu tasaisesti. Vesienhoitoalueella kaikki vesilaitokset käyttävät raakavetenään pohjavettä. Vesienhoitoalueen kuntakeskusten ja kylätaajamien pohjavesialueilla on erilaisia riskejä aiheuttavia toimintoja. Yleisempiä pohjaveden uhkatekijöitä ovat asutuksen jätevesien käsittely, yhdyskuntien laajentuminen sekä pilaantuneet maa-alueet (mm. ampumaradat, polttoaineiden jakelu, vanhat kaatopaikat).

Miksi tämä on keskeistä?

- Ennakoiva pohjavedensuojaus on ensiarvoisen tärkeää, sillä vahinkojen korjaaminen jälkikäteen (esimerkiksi pilaantuneen pohjaveden puhdistaminen) on sekä kallista että vaikeaa, joissakin tapauksissa jopa mahdotonta.
- Pohjaveden suojeleminen ei voida nojautua pelkästään olemassa olevien vedenottamoiden suojelemaan, sillä myös tutkitut vedenottamonpaikat tulee pitää käyttökelpoisina mahdollisia kriisitilanteita varten.
- Ilmastonmuutos aiheuttaa pohjaveden määrään ja laatuun kohdistuvia vaikutuksia, jotka voivat aiheuttaa ennalta-arvaamattomia tilanteita (esim. pitkät kuivat kaudet, rankkasateet, tulvat). Erityisen herkkiä muutoksille ovat pienet pohjavesimuodostumat.
- Pohjaveden suojeleminen tärkeys tiedostetaan entistä paremmin, mikä johtuu pohjaveden käytön lisääntymisestä sekä pohjavesiin kohdistuvien riskien paremmasta tunnistamisesta.
- Pohjavesien suojeleminen Tornionjoen vesienhoitoalueen keskeisiä pääteemoja kartoittavassa kyselyssä koettu kaikkein tärkeimmäksi teemaksi. Myös pohjavedestä suoraan riippuvaisten ekosysteemien suojeleminen kyselyn perusteella yksi tärkeimmiksi koetuista teemoista.
- Riittävä tietopohja pohjavesialueiden hydrogeologisista olosuhteista ja toisaalta alueilla sijaitsevien riskitoimintojen sekä niiden vaikutusmekanismien tunnistaminen on tärkeää mm. maankäytön suunnittelun (esim. kaavoitus) kannalta.

Mitä on tehty pohjaveden kemiallisen ja määrällisen tilan turvaamiseksi?

- On annettu ohjausta ja neuvontaa pohjavesialueilla toimimiseen, esimerkiksi maankäyttöön ja kaavoitukseen, maa-ainesten ottoon ja metsätalouteen liittyen.
- Pohjavesiasioiden huomioiminen kaavoituksessa on kehittynyt.
- Pohjavesialueilla sijaitsevia PIMA-kohteita on tutkittu ja kunnostettu.
- Tietopohjaa pohjaveteen liittyvistä riskeistä ja muodostumien pohjavesiolosuhteista on pyritty lisäämään laatimalla muutamille pohjavesialueille pohjaveden suojelusuunnitelmia sekä harjun rakenneselvityksiä.

Mikä hidastaa tavoitteiden saavuttamista?

- Pohjavesialueille kohdistuu usein paljon pohjaveden suojelun kanssa ristiriidassa olevia maankäyttöpaineita.
- Pohjavesiasiat tiedostetaan aiempaa paremmin, mutta tarvittavat suojelutoimenpiteet koetaan kalliiksi ja hankkeita hidastaviksi. Muutokset toimintatavoissa ja asenteissa ovat hitaita.
- Nykyiset vesienhoidon pohjavesitoimenpiteet eivät kaikilta osin ole riittävän konkreettisia, jotta niiden avulla voitaisiin estää haitallisten vaikutusten syntymistä ja toisaalta vähentää jo aiheutuneita vaikutuksia. Toimenpiteet on usein myös suunniteltu eteläisen Suomen näkökulmasta, mikä kaventaa toimenpidevalikoimaa. Esimerkkinä tästä voidaan mainita maa-ainestenottoa koskevat toimenpiteet.
- Pinta- ja pohjavesiä tarkastellaan usein toisistaan erillisinä kokonaisuuksina, vaikka ne ovat kiinteästi vuorovaikutuksessa keskenään. Erityisesti pohjavedestä riippuvaisia ekosysteemejä koskeva tieto on edelleen puutteellista.
- Pohjavesialueita koskeva tieto on usein hajallaan eri toimijoilla, ja ylipäätään pohjavesialueita koskevaa tietopohjaa tulisi kasvattaa. Esimerkiksi suojelusuunnitelmia ja rakenneselvityksiä on koko Lapin alueella laadittu vasta muutamia, ja Tornionjoen vesienhoitoalueella ei yhtään.
- Kuntien halukkuus suojelusuunnitelmien ja harjun rakenneselvitysten laatimiseen on vesienhoitoalueella melko vähäistä, koska kunnat kokevat, ettei niillä ole riittävästi resursseja hankkeiden toteuttamiseen. Nykyjärjestelmän mukaan avustusta suojelusuunnitelman laatimiseen voi hakea vain kunta, mikä osaltaan luo esteitä hankkeiden toteuttamiselle.
- Valtakunnallinen PIMA-tehtävien keskittäminen ELY-keskuksissa vie rahoitusta ja huomiota pois vesienhoitoalueen kohteilta, sillä prioriteetti on eteläisen Suomen kohteissa. Lisäksi valtakunnalliset linjaukset esimerkiksi isännättömien PIMA-kohteiden kunnostamisessa ovat ristiriidassa vesienhoidon tavoitteiden kanssa, mikä voi johtaa siihen, että edes kaikkia 1-luokan pohjavesialueilla sijaitsevia kohteita ei kunnosteta.

Esimerkkejä palautteessa pohdittavista asioista

- Mihin pohjavesihaittojen vähentämistä koskeviin toimenpiteisiin ja ohjauskeinoihin tulisi seuravassa vesienhoitosuunnitelmassa kiinnittää erityistä huomiota? Minkälaisia konkreettisia toimenpiteitä tavoitteiden saavuttaminen vaatisi?
- Onko vesienhoidon tavoitteet pohjavesien osalta otettu riittävästi huomioon esim. kaavoituksessa ja ympäristövaikutusten arviointimenettelyissä?
- Miten kuntia voitaisiin kannustaa pohjaveden suojelusuunnitelmien ja harjun rakenneselvitysten laatimiseen?
- Miten pohjavesiasioiden käsittelyä vesienhoitosuunnitelmassa tulisi kehittää?

2. Valuma-aluelähtöinen vesien ja kuormituksen hallinta muuttuvassa ilmastossa

Valuma-alueiden vesienhallinnalla ja vedenpidätyskyvyn parantamisella on suuri merkitys sekä kuormituksen vähentämisessä että muuttuviin vesioloihin varautumisessa. Keskeisimpiä kuormittavia aineita ovat rehevöittävät ravinteet ja vesien tummumista aiheuttavat orgaaniset yhdisteet. Lisäksi vesiympäristölle haitallisia ja vaarallisia aineita on lukuisia. Aiempaa enemmän on havahduttu myös mikromuovien vaikutuksiin vesistöissä. Mikromuoveja kulkeutuu vesistöihin mm. kotitalouksista ja liikenteestä sekä yhdyskuntajätevesien ja hulevesien mukana. Mikromuovien haitallisuutta lisäävät niiden yleisyys ja pitkäikäisyys.

Maankäyttö ja kuivatustoiminta, erityisesti turvemaiden ojittaminen, ovat äärevöittäneet valuntaa ja li-sänneet humus-, kiintoaine- ja ravinnekuormitusta. Esimerkiksi purojen ja muiden pienten virtavesien haitalliset alivirtaamajaksot ovat yleistyneet ja niiden kesto on pidentynyt. Lisääntyneen humuspitoisuuden aiheuttamalla tummumisella on myös ekologisia vaikutuksia vesistöihin. Tummuminen muuttaa vesistöjen valaistus-, lämpötila- ja happiolosuhteita, kaventaa eliöstön elintilaa, vähentää vesistöjen tuottavuutta ja yksipuolistaa lajistoa. Ilmastonmuutos vahvistaa monelta osin edellä kuvattuja haitallisia vaikutuksia, kun mm. sadanta- ja lämpötila muuttuvat.

Hajakuormitus on merkittävä paine 90 % niistä vesienhoitoalueen vesimuodostumista, jotka ovat hyvää huonommassa tilassa tai tila on riskissä heikentyä. Hajakuormituksen hallinnan tavoitteena on estää kuormittavia aineita lähtemästä liikkeelle valuma-alueelta tai pysäyttää ne mahdollisimman nopeasti. Tämä on paljon tehokkaampaa kuin aineiden erottaminen myöhemmin valumavesistä. Useimmissa vesienhoitoalueen vesistöissä suurin osa kuormituksesta on pääosin metsistä ja pelloilta tulevaa hajakuormitusta. Kuormat päätyvät jokiin, järviin ja rannikkovesiin lukuisten oijen, purojen ja norojen kautta.

Pistemäinen kuormitus on merkittävä paine 10 % niistä vesienhoitoalueen vesimuodostumista, jotka ovat hyvää huonommassa tilassa tai riskissä heikentyä. Vesienhoitoalueen keskeisimmät asutuskeskitymät palveluineen ja tuotantolaitoksineen rajajoen molemmin puolin sijoittuvat Tornionjoen alueelle. Ilmaston muutokseen varautumiseen ja hiilineutraalia yhteiskuntaa varten tarvittavien raaka-aineiden sekä uusiutuvan energian tuotantolaitosten määrä voi kasvaa vesienhoitoalueella.

Valuma-aluesuunnittelun ja vesienhallinnan edistäminen

Miksi tämä on keskeistä?

- Vesien tilan parantaminen edellyttää valuma-alueella tehtäviä, oikein kohdennettuja toimia. Valuma-aluesuunnittelussa voidaan tarkastella vesien tilaan vaikuttavia paineita ja toimenpidetarpeita kaikki maankäyttömuodot huomioon ottaen.
- Valuma-aluesuunnittelun ja valuma-aluelähtöisen vesienhallinnan avulla voidaan yhteensovittaa vesien- ja luonnonhoidon, kalakantojen hoidon, tulva- ja kuivuusriskien vähentämisen sekä maa- ja metsätalouden ja yhdyskuntien ilmastokestävyyden parantamisen toimia.

Mitä on tehty valuma-aluesuunnittelun edistämiseksi?

- Valuma-aluesuunnittelun keskeisyyttä on pyritty tuomaan esiin uusien maa- ja metsätalouden kannustinjärjestelmien kautta.
- Maa- ja metsätalousministeriö sekä ympäristöministeriö ovat myöntäneet avustuksia maa- ja metsätalouden vesienhallinnan kehittämiseen. Tämän tarkoituksena on osaltaan ollut kehittää valuma-aluesuunnittelua ja valuma-aluelähtöistä tarkastelua.
- Maa- ja metsätalous- ja ympäristöministeriö valmistelevat yhteisen valuma-aluesuunnittelun tiekartan, jossa esitellään valuma-aluesuunnittelun tavoitetilaa, sekä siihen tähtäviä lyhyen ja pitkän aikavälin toimenpiteitä.

Mikä hidastaa tavoitteiden saavuttamista?

- Valuma-alue suunnittelulle ja koordinoinnille ei ole yleisiä käytäntöjä ja pysyviä vastuutahoja.
- Toimialakohtaiset ohjauskeinot ja tukijärjestelmät eivät ohjaa valuma-alue lähtöiseen toimintaan ja monitavoitteisiin ratkaisuihin.
- Valuma-alue suunnittelun ja monitavoitteiseen vesienhallintaan liittyvä osaaminen on puutteellista.
- Toimijoiden vähäisyys Lapissa.

Metsätalous

Miksi tämä on keskeistä?

- Metsätalouden aiheuttamat vesistövaikutukset ovat merkittävä tilaa heikentävä tekijä 85 % niistä vesienhoitoalueen vesimuodostumista, jotka ovat hyvää huonommassa tilassa tai joiden tila on riskissä heiketä.
- Ravinnekuormituksen lisäksi virtaamien ja vedenkorkeuksien muuttuminen sekä lisääntyneen eroosion aiheuttama kiintoaine- ja humuspitoisuuden kasvu on pääasiallinen syy pienten virtavesien ja järvien liettymiseen.
- Metsätaloustoimenpiteet yhdessä purouomien aiempien perkausten kanssa ovat pääsyy pienvesien kunnostustarpeille.
- Metsätalouden aiheuttamat paineet vesiin eivät ainakaan ole vähenemässä puun kysynnän kasvussa.

Mitä on tehty vesistövaikutusten vähentämiseksi?

- Metsänhoidon uusi kannustejärjestelmä METKA (2024-) sisältää mahdollisuuden suometsien kokonaisvaltaiseen suunnitteluun ja 100 % rahoituksen vesiensuojelurakenteille, kunnostusojituksia ei jatkossa tueta.
- Metsänhoidon suosituksia on päivitetty, sertifiointikriteerit (PEFC ja FSC) uudistettu (mm. leveämmät suojakaistat).
- Metsäkeskuksen ja ELY-keskuksen ojituksen valvonnalla puututaan epäkohtiin ja lisätään tietoa vesistövaikutusten vähentämisestä.
- Metsähallituksen soiden ennallistamis- ja vedenpalautushankkeet sekä Metsäkeskuksen luonnonhoitohankkeet ovat parantaneet valuma-alueiden vesienhallintaa ja vesienhoitoa.
- Tutkimushankkeilla on saatu tietoa metsätalouden kuormituksesta ja kehitetty uusia menetelmiä vesistöhaittojen vähentämiseksi (esim. puuaineksen käyttö, kuivatusmenetelmät)
- Metsätaloussektorin koulutuksella ja neuvonnalla on edistetty vesiensuojelua

Mikä hidastaa tavoitteiden saavuttamista?

- Nykyisillä vesiensuojelukäytännöillä ei voida estää vaikutuksia riittävästi (esim. liukoiset ravinteet ja humus).
- Ojitusten ravinnekuormitusta lisäävät vaikutukset kestävät kauemmin ja jopa vahvistuvat iän myötä toisin kuin aiemmin oletettiin ja keinot vanhojen ojitusten kuormituksen vähentämiseen ovat riittämättömiä tarpeeseen nähden.
- Kuormituksen syntymistä ei estetä riittävästi maalla tehtävillä toimenpiteillä (esim. ojitustarve- ja tapa, hakkuumäärät suhteessa valuma-alueen kokoon).
- Ilmastonmuutos voimistaa vesistöille haitallisia vaikutuksia.
- Suuri osa hajakuormitukseen vaikuttavista toimenpiteistä perustuu vapaaehtoisuuteen.
- Toimenpiteiden kohdentaminen vesienhoidon kannalta ongelmallisille alueille ei ole aina onnistunut.

Maatalous

Miksi tämä on keskeistä?

- Maatalouden aiheuttamat vesistövaikutukset ovat merkittävä tilaa heikentävä tekijä 24 % niistä vesienhoitoalueen vesimuodostumista, jotka ovat hyvää huonommassa tilassa tai joiden tila on riskissä heiketä.
- Maatalous on keskittynyt vesienhoitoalueen eteläosaan.
- Maatalouden kuormitus (ravinteet, kiintoaine, orgaaninen aines) tulee pääasiassa pelloilta, kuivatuksella on merkittäviä vaikutuksia hydrologiaan.
- Ilmastonmuutoksen odotetaan lisäävän maataloudesta tulevaa kuormitusta.

Mitä on tehty vesistövaikutusten vähentämiseksi?

- Maatalouden vesistövaikutusten vähentämisessä keskeisin ohjauskeino on maatalouden ympäristötuki.
- Lannoitusmäärät ovat vähentyneet.
- Turvemaiden viljelyn ilmasto- ja vesistövaikutusten tutkimusta ja menetelmien kehitystyötä on tehty mm. Luonnonvarakeskuksessa.
- Lannan käyttöön ja ravinteiden kierrätykseen on kehitetty ratkaisuja useissa hankkeissa.
- Hankkeissa, mm Ympäristöviisas viljelijä, on haettu keinoja vesiensuojelun tehostamiseen ja lisätty maataloustoimijoiden tietoa ja tietoisuutta.

Mikä hidastaa tavoitteiden saavuttamista?

- Karjanlannan orgaaniseen ainekseen sitoutuneet ravinteet vapautuvat hyvin hitaasti kasvien käyttöön, jolloin väkilannoitteita joudutaan käyttämään, vaikka ravinnetaseesta tulee ylijäämäinen.
- Peltomaiden keskimääräinen fosforipitoisuus on laskenut viimeisen parinkymmenen vuoden aikana ja suuntaus on edelleen aleneva, mutta peltojen fosforivarasto pienenee hitaasti.
- Toimenpiteitä ei ole kohdennettu riittävästi vesienhoidon kannalta ongelmallisille alueille.

Vesienhoidon tavoitteet huomioidaan uusien hankkeiden suunnittelussa jo alkuvaiheesta lähtien

Miksi tämä on keskeistä?

- Uusia hankkeita suunnitellaan ja toteutetaan kiivasta tahtia mm. vihreän siirtymän vuoksi.
- Uudet hankkeet saavat heikentää vesimuodostumien ekologista tilaa tai estää hyvän tilan saavuttamisen ainoastaan laissa esitettyjen tiukkojen kriteereiden täytyessä.
- Vesienhoidon tavoitteiden huomioiminen ja olemassa olevien paineiden tunteminen hankkeen alusta lähtien parantaa hankkeiden sijainninhjausta, haittojen minimointia sekä hankkeen etenemistä.

Mitä on tehty asian edistämiseksi?

- Suuremmissa hankkeissa vesistövaikutukset ja vaikutukset vesienhoidon tavoitteisiin arvioidaan osana ympäristövaikutusten arviointia ja mahdollista lupakäsittelyä sekä huomioidaan esim. lupaehtoissa ja kaavamääräyksissä.
- Vesilain mukaisessa ojitusilmoituksen käsittelyssä arvioidaan vaikutukset vesien tilaan ja vesiensuojelutoimenpiteiden riittävyys ja annetaan tarvittavaa ohjausta. Ojitustoimituksissa huomioidaan vesienhoidon tavoitteet.

Missä on parannettavaa?

- Hankkeiden kaikki potentiaaliset vaikutukset pinta- ja pohjavesiin sekä niiden merkittävyys vesienhoidon tavoitteisiin tulee huomioida riittävällä tavalla hankkeen alusta lähtien.
- Hankkeen yhteisvaikutuksia olemassa olevien paineiden ja muiden uusien hankkeiden kanssa tulee arvioida riittävän aikaisessa vaiheessa esim. vaihtoehtoisten suunnitelmien/sijoituspaikkojen perustaksi.
- Vesistövaikutuksia lieventävien toimenpiteiden ja kompensatiotoimenpiteiden suunnittelu tulee olla kiinteä osa hankesuunnittelua alusta lähtien.
- Hanketta edeltävän tilan selvittäminen riittävällä ennakkotarkkailulla.

Esimerkkejä palautteessa pohdittavista asioista

- Missä vesienhoitoalueen osissa on erityisesti tarvetta vesienhoidon ja maankäytön toimia yhteensovittavalle valuma-alue suunnittelulle? Miksi?
- Mitkä toimijat voisivat eri osissa vesienhoitoaluetta ottaa vastuuta valuma-alue toimien yhteensovittamisesta?
- Miten voimme vesienhoitoalueella lisätä yhteistyötä valuma-alue tasolla?
- Mihinkin valuma-alue suunnitteluun ja vesienhallintaan liittyviin seikkoihin tulisi kiinnittää huomiota tulevassa vesienhoitosuunnitelmassa?
- Ovatko yllä esitetyt arviot metsätalouden vaikutuksista ja toimenpiteiden kehittämistarpeista oikean suuntaisia?
- Takaako uusi kannustejärjestelmä (METKA) riittävällä tavalla metsätalouden vesiensuojelun tason?
- Mihinkin maa- metsätalouden vesistöhaittojen vähentämistä koskeviin toimenpiteisiin ja ohjauskeinoihin tulisi seuraavassa vesienhoitosuunnitelmassa kiinnittää erityistä huomiota?
- Takaako maatalouden ympäristötukijärjestelmä riittävällä tavalla vesiensuojelun tason?
- Mitä erityisesti tulisi huomioida vihreän siirtymän hankkeiden ja vesienhoidon tavoitteiden yhteensovittamiseksi?
- Miten hankkeiden yhteisvaikutuksia pinta- ja pohjaveden voimaksi voitaisiin huomioida enemmän, ja olisiko mahdollista käsitellä asiaa kokonaisuutena, sillä pinta- ja pohjavedet eivät ole toisistaan täysin erillisiä elementtejä?
- Tulisiko ekologian kompensatiota käyttää keinona vesistöjen tilan heikentymisen estämiseksi?
- Otetaanko esim. kaavoituksessa ja ympäristövaikutusten arviointimenettelyissä vesienhoidon tavoitteet riittävästi huomioon?
- Miten uusien hankkeiden käsittelyä tulisi kehittää seuraavassa vesienhoitosuunnitelmassa?

3. Vesielinympäristöjen kunnostaminen

Vesistö rakentaminen on heikentänyt vesieläimien elinympäristöjä ja vaikeuttaneet kalojen ja muiden vesieläimien vapaata liikkumista vesistöissä. Vaikka kuormituksen vähentäminen on usein merkittävä toimenpide tilatavoitteen saavuttamiseksi, tarvitaan myös rakenteellisen ja hydrologisen tilan parantamiseen sekä esteellisuuden vähentämiseen tähtäviä toimenpiteitä tilatavoitteen saavuttamiseksi. Joissain vesimuodostumissa elinympäristön kunnostus, säännöstelyn kehittäminen tai vapaan liikkumisen turvaaminen voikin olla tärkein toimenpide hyvän tilan saavuttamiseksi. Sisäkuormitteisissa järvissä tarvitaan ulkoisen kuormituksen vähentämisen ohella järveen kohdistuvia kunnostustoimenpiteitä, joilla voidaan merkittävästi nopeuttaa tilan paranemista.

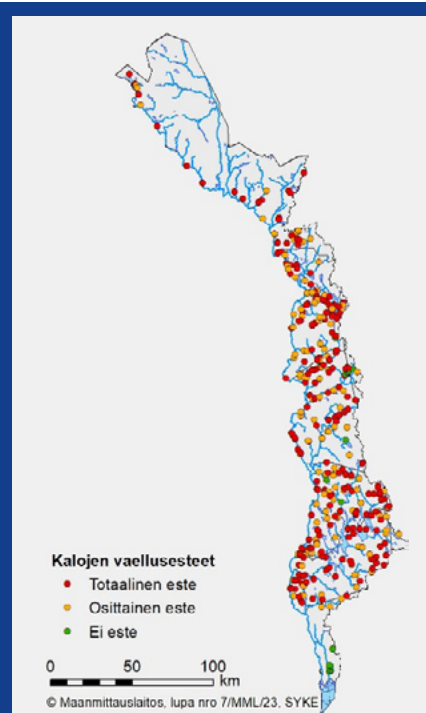

Virtavesien kunnostaminen ja vesistörakentamisen haittojen vähentäminen

Miksi tämä on keskeistä?

- Virtavesien perkaaminen, suoristaminen ja pengertäminen ovat heikentäneet kalojen ja muiden vesieliöiden elinympäristöjen laatua ja vähentäneet niiden määrää.
- Padot ja muut vesirakenteet sekä tienalitusrakenteet haittaavat tai estävät kalojen ja muiden vesieliöiden liikkumista vesistöissä ja voivat pahimmillaan estää vaeltavien lajien elinkierron koko vesistöalueella.
- Purokunnostuksien määrä on lisääntynyt, mutta koko vesienhoitoalueella tarvitaan vielä paljon kunnostustarpeen selvityksiä ja kunnostustoimia.
- Vesienhoitoalueella vesirakentaminen (vaellusesteet, hydrologiset muutokset) on merkittävä paine yhteensä 35 vesimuodostumassa, jotka ovat hyvää huonommassa tilassa tai riskissä heiketä.

Pienten virtavesien tierummut muodostavat usein vaellusesteen kaloille ja muulle vesieliöstölle. Vesienhoitoalueella noin tuhannen kartoitetun kohteen perusteella reilu kolmannes rummuista muodostaa täydellisen tai osittaisen vaellusesteen. Yksi vesienhoidon keskeisistä tavoitteista on eliöiden vapaa liikkuvuus vesistöissä. Hyvällä suunnittelulla voidaan uusien esteiden muodostuminen estää ja nykyisten esteiden poistamiseen panostetaan mm. meneillään olevassa TRIWA-Life hankkeessa.

Mitä on tehty haittojen vähentämiseksi?

- Tornion-Muonionjoen uittoperatuista sivujoista on kunnostettu Jerisjoki, Ylläsjoki, Äkäsjoki sekä Naamijoen alaosa.
- Virtavesikunnostushankkeita on ollut myös Tengeliöjoen latvoilla.
- Vuonna 2023 alkoi TRIWA LIFE -hanke, jonka puitteissa merkittävä osa Naamijoen sekä Tengeliöjoen vesistöalueiden peratuista koskista kunnostetaan.
- Keskisuurten ja pienempien virtavesien vaellusesteitä sekä kunnostustarvetta on selvitetty, laadittu kunnostussuunnitelmia ja myös toteutettu koskikunnostuksia hankerahoitteisesti.
- Virtavesien kunnostuksessa painopiste on siirtynyt pienten jokien ja purojen kunnostukseen ja tienalituksista aiheutuvan esteellisyyden vähentämiseen. Purojen tilanarviointia ja kunnostustoimia on tehty HELMI-elinympäristöohjelman puitteissa.

Mikä hidastaa tavoitteiden saavuttamista?

- Kalankulkuväylien suunnittelu, lupakäsittely ja toteutus vie paljon aikaa.
- Kunnostustarve on suuri suhteessa suunnitteluun ja toteutukseen käytettävissä oleviin resursseihin.
- Vuosikymmeniä sitten tehdyissä virtavesikunnostuksissa ei huomioitu riittävästi kutu- ja pienpoikasalueiden palauttamista, mikä vaatii täydennyskunnostuksia.
- Etenkin pienten toimijoiden hankkeissa omarahoitusosuuden kokoaminen on haasteellista.
- Toimijoiden vähäisyys Lapissa.

Säännösteltyjen vesien virtaamia ja vedenkorkeuksia muutetaan luonnonmukaisemmiksi

Miksi tämä on keskeistä?

- Säännöstellyissä virtavesissä virtaamien epäluonnollinen vaihtelu ja uomien kuivilleen jääminen heikentävät vesieliöiden elinympäristöä.
- Virtaaman säännöstely voi vaikuttaa haitallisesti kalojen vaelluskäyttäytymiseen ja kalankulkuväylien toimivuuteen.
- Järvien säännöstely heikentää etenkin rantavyöhykkeen tilaa ja siinä elävien eliöiden elinolosuhteita.

Mitä on tehty haittojen vähentämiseksi?

- Tengeliönjoen vesistöalueelle on tehty säännöstelyn kehittämisselvitys.
- Portimokosken voimalaitokselle on Tornionlaakson Voiman, Pellon sekä Ylitornion kuntien ja Lapin ELY-keskuksen yhteistyönä suunniteltu kalatiet. Portimojärven ja Haapakosken säännöstelypatojen kalateiden rakentaminen on saanut aluehallintovirastolta vesitalousluvan syksyllä 2023.

Mikä hidastaa tavoitteiden saavuttamista?

- Säännöstelyn kehittäminen vaatii laajaa vuoropuhelua, pitkän suunnittelun ja usein myös lupakäsittelyn.
- Vesienhoidon tavoitteiden kannalta toivottava muutos säännöstelyssä voi aiheuttaa haittaa esim. voimataloudelle ja tulvasuojelutavoitteille, mikä vaatii intressien yhteen sovittamista.
- Voimakkaasti muutettujen vesien luokittelussa merkittävän haitan määrittely ei ole ollut yksiselitteistä.
- Vesilain mukaiset säännöstelyluvut ovat useimmiten pysyviä ja niiden muuttaminen ilman luvanhaltijan myötävaikutusta on työlästä.
- Säännöstelyn kehittämistoimien vaikutukset voivat näkyä vasta pitkän ajan kuluttua.

Järvien kunnostaminen

Miksi tämä on keskeistä?

- Pitkään jatkunut ulkoinen ravinnekuormitus on muuttanut useiden järvien tilaa niin paljon, että rehevöitymistä ylläpitää osittain järven sisäiset prosessit ja järvet ovat muuttuneet sisäkuormitteisiksi.
- Sisäisestä kuormituksesta kärsivien järvien tilan paranemista voidaan nopeuttaa ulkoisen kuormituksen vähentämisen ohella sisäkuormitusta ja rehevyshaittoja vähentävillä kunnostustoimenpiteillä.
- Vesienhoitoalueella 15 järveä on sisäisen kuormituksen takia hyvää huonommassa tilassa tai tila on riskissä heiketä.

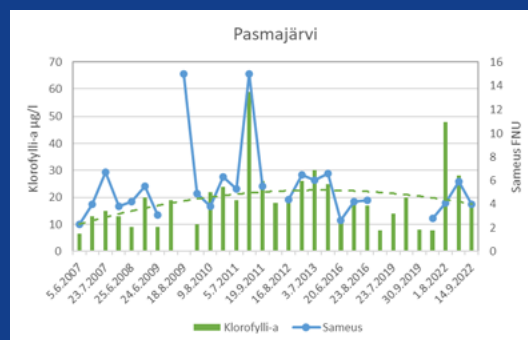
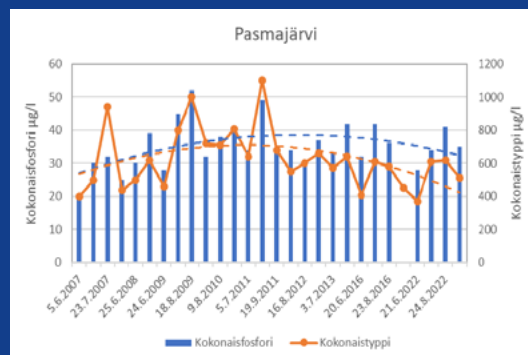
Mitä on tehty haittojen vähentämiseksi?

- Rehevöityneiden järvien kunnostuksia on edistetty kohdentamalla vesienhoitoavustuksia kohteisiin, jotka ovat hyvää huonommassa tilassa tai joiden tila on riskissä heiketä.
- Järvikunnostushankkeet ovat sisältäneet useimmiten teho- tai hoitokalastusta ja niittoja sekä joissakin tapauksissa myös valuma-alueella tehtäviä kuormituksen vähentämiseen tähtäviä toimenpiteitä.
- Paikallisia toimijoita on pyritty aktivoimaan vesistökunnostushankkeisiin Lapin vesistökunnostushanke VESKUn avulla vuosina 2019–2022.

Mikä hidastaa tavoitteiden saavuttamista?

- Monessa tapauksessa rehevöityneen järven tilan parantaminen edellyttäisi valuma-alueelta tulevan hajakuormituksen vähentämistä, mutta valuma-alueella tehtävien toimenpiteiden edistämiseen, suunnitteluun ja toteutukseen ei ole ollut käytettävissä riittävästi resursseja (esim. ELY-keskus, Metsäkeskus).
- Haasteena on myös ollut eri toimijoiden kunnostushankkeiden kohdentaminen samalle valuma-alueelle, jolloin saavutettaisiin parempi hyöty ja vaikutus vesistön kannalta.
- Maanomistajien kiinnostus ja suhtautuminen kunnostushankkeisiin vaihtelee, hankkeiden omavastuusuutta on pidetty liian suurena.
- Lapin alueella on myös pula osaavista valuma-alueen kuormitusta vähentävien vesiensuojelurakenteiden suunnittelijoista.

Esimerkkinä vesienhoitoalueen järvikunnostuskohteesta on Kolarissa sijaitseva Pasmajärvi, joka on luokiteltu vuonna 2019 tyydyttävään tilaan. Järven keskivedenpintaa on nostettu noin 45 cm vuosina 2013 – 2015 toteutetussa kunnostushankkeessa. Järvellä on tehty hoitokalastuksia vuosina 2020 – 2022. Kalaa on poistettu 44 kg/ha/v. Järvessä on tehty pienimuotoista hoitokalastusta omatoimisesti myös aiemmin 2000-luvulla. Järven ravinnepitoisuuksissa näyttäisi olevan lievästi laskeva suuntaus vuodesta 2011 lähtien. Myös klorofylli-a pitoisuudessa näyttäisi olevan lievästi laskeva suuntaus viime vuosien aikana. Järven hoitokalastusta jatketaan vuonna 2023 ja järven veden laatua ja biologista tilaa seurataan seuraavan kerran vuonna 2025.

Esimerkkejä palautteessa pohdittavista asioista

- Miten vesistöjen kunnostustoimenpiteitä voitaisiin edistää?
- Mitä kehittämistarpeita lainsäädännössä?
- Miten tulisi kehittää toimenpiteiden toteutus- ja rahoitusmalleja?

4. Vesienhoitotoimien vaikuttavuuden parantaminen

Tiedollisten, taloudellisten ja oikeudellisten ohjauskeinojen kehittäminen ovat keskeisessä roolissa vesienhoidon tavoitteiden edistämiseksi. Ohjauskeinojen edistämisen ja toimeenpanon päävastuu on monelta osin ympäristöministeriöllä sekä maa- ja metsätalousministeriöllä, mutta laajalta joukolta odotetaan osallistumista niiden edistämiseen. Oikeiden ja vaikuttavien vesienhoitotoimenpiteiden toteutuksen lähtökohtana on, että mm. päättäjien, viranomaisten, neuvojen, suunnittelijoiden ja toiminnanharjoittajien sekä hankevetäjien on oltava tietoisia eri toimintojen vesistövaikutuksista ja mahdollisuuksista vähentää tai ennaltaehkäistä haittavaikutuksia kustannustehokkaasti.

Miksi tämä on keskeistä?

- Lainsäädäntö asettaa reunaehdot eri toimintojen vesistöhaitoille ja niiden vähentämiseksi.
- Olemassa olevilla tuki- ja rahoitusjärjestelmillä ei voida tehokkaasti kohdentaa toimenpiteitä alueille, joissa tarve on suurin tai riittävästi ohjata toteuttamaan vesienhoidon tavoitteiden kannalta vaikuttavimpia toimenpiteitä.
- Rahoitus ei ole riittävä tai se ei kohdistu vesienhoidon kannalta tehokkaisiin toimenpiteisiin.
- Toimenpiteitä ei kohdenneta alueille, joissa tarve on suurin.
- Toimenpiteiden seuranta on osin puutteellista ja vaikeaa.
- Yhteistyöllä voidaan lisätä ymmärrystä eri toimijoiden tavoitteista ja näkemyksistä ja siten parantaa sitoutumista vesienhoidon edistämiseen, sekä vesienhoidon hyväksyttävyyttä.
- Verkostojen ja yhteistyön kautta jaetaan osaamista ja lisätään oppimista.
- Poikkialainen, säännöllinen yhteistyö vesien ja muiden luonnonvarojen käytöstä, hoidosta ja suojelusta vastaavien toimijoiden välillä on edellytys valuma-alue suunnittelun yleistymiselle.

Mitä on tehty vaikuttavuuden parantamiseksi?

- Maatalouden (CAP27) ja metsätalouden (METKA) uusissa tukijärjestelmissä huomioidaan vesienhoidon tavoitteita.
- Vesienhoidon toimeenpanoa on edistetty rahoitusohjelmilla, kuten Vesiensuojelun tehostamisohjelmalla, Nousu-ohjelmalla (vaelluskalat), ja Helmi-elinympäristöohjelmalla.
- Vesienhoitosuunnitelma otetaan huomioon viranomaistoiminnassa, kuten lupakäsittelyissä ja lausunnoissa
- Yhteistyöverkostoja on luotu Lapin VESKU-hankkeissa.
- Yhteistyötä Pohjois-Kalotin vesienhoitoviranomaisten kesken on tehty ensimmäisestä suunnittelukierroksesta alkaen.

Mitä pitäisi parantaa?

- Tuki- ja rahoitusjärjestelmillä ei voida tehokkaasti kohdentaa toimenpiteitä alueille, joissa tarve on suurin.
- Tuet eivät ole sidoksissa saavutettuihin vaikutuksiin.
- Vesienhoidon tavoitteiden tunnistaminen myös maankäyttöä ohjaavissa laeissa.
- Yhteistyöverkostot toimivat usein lyhytkestoisen hankerahoituksen varassa.

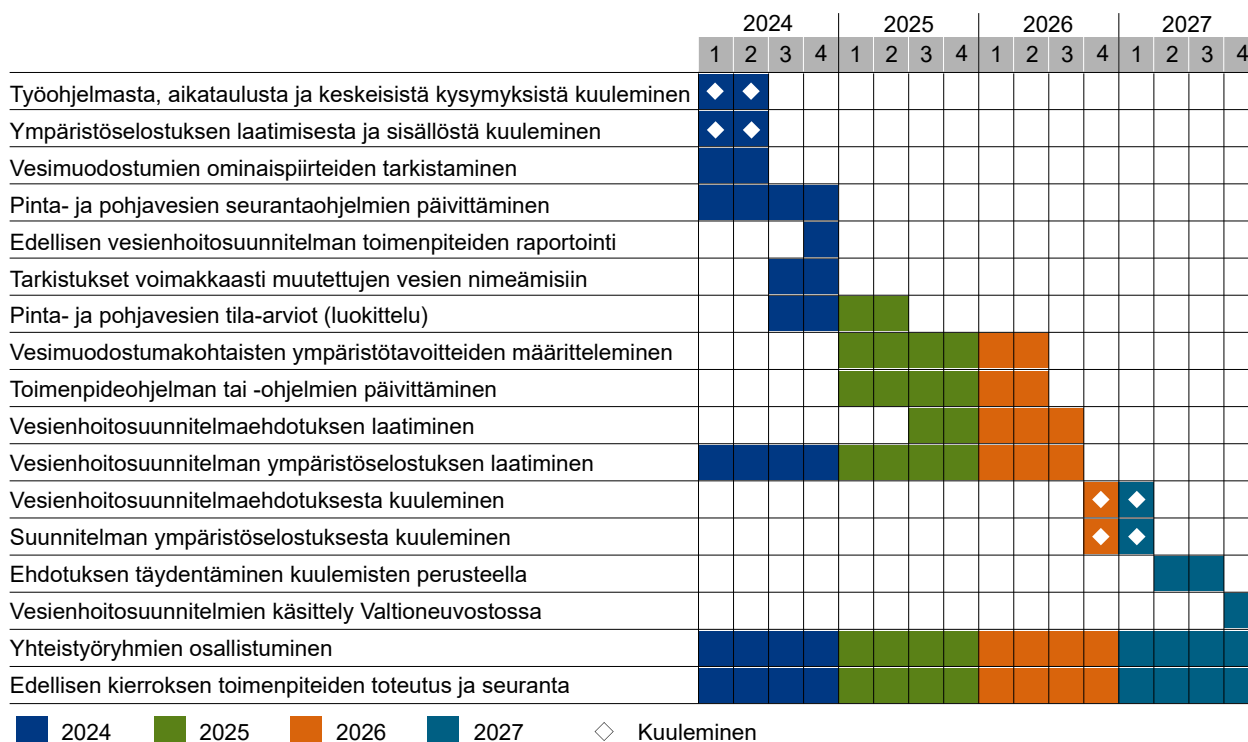
Esimerkkejä palautteessa pohdittavista asioista

- Mitä olisivat vaikuttavimmat ohjauskeinot?
- Miten kehitetään prosesseja ja yhteistyötä toimeenpanon tehostamiseksi?
- Miten vahvistetaan toimeenpanon rahoitusta?
- Miten toimenpiteiden suunnittelua voisi parantaa?

Suunnitelman tarkistamisen työohjelma ja aikataulu

Vesienhoitosuunnitelmien päivittäminen ja toimenpideohjelmien tarkistaminen hoitokautta 2028–2033 varten etenee vaiheittain vesien- ja merenhoitolaissa esitettyjen määräaikojen puitteissa (Kuva 6). Pinta- ja pohjavesien tila-arviot valmistuvat vuoden 2025 aikana ja ne tulevat nähtäville vesienhoitosuunnitelmaehdotuksen myötä ennen vesien tilan luokittelun lopullista vahvistamista.

VESIENHOIDON SUUNNITTELUN AIKATAULU VUOTEEN 2027

Toimenpide- ja seurantaohjelman toteuttaminen alkavat v. 2028

Kuva 6. Vesienhoidon suunnittelun aikataulu vuosineljänneksittäin (1–4) vuoden 2027 loppuun saakka.

Vesienhoidon toimenpiteiden toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan jatkuvasti. Toimenpiteiden toteutumisen tilanne raportoidaan EU:lle vuoden 2024 lopussa. Vuosina 2025–2026 täsmennetään vesienhoidon ympäristötavoitteita ja suunnitellaan niiden saavuttamiseksi tarvittavia toimia. Vuonna 2026 valmistuu ehdotus tarkistetuksi vesienhoitosuunnitelmaksi. Se viimeistellään kuulemisessa saadun palautteen perusteella ja hyväksytään valtioneuvostossa vuoden 2027 loppuun mennessä.

Ympäristövaikutusten arviointi

Osana vesienhoitosuunnitelman sekä siihen liittyvien toimenpideohjelmien valmistelua tehdään viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristöarvioinnista annetun SOVA-lain mukainen **ympäristöarviointi**. Arvioinnin tarkoituksena on tunnistaa ja kuvata suunnitelmien toteuttamisen välittömät ja välilliset vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen, maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvilisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen, yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön sekä luonnonvarojen hyödyntämiseen. Myös edellä mainittujen tekijöiden vuorovaikutussuhteet tulee arvioida. Ympäristöarviointiin sisältyy kaksi julkista kuulemistä, joista nyt on käynnissä ensimmäinen. Se koskee ympäristöselostuksen valmistelun aloittamista.

Vesienhoidon suunnittelun lähtökohtana on pintavesien ekologisen ja kemiallisen sekä pohjavesien kemiallisen ja määrällisen tilan parantaminen tai ylläpitäminen. Vesienhoitosuunnitelman toteuttamisen vesien tilaan kohdistuvat vaikutukset tulevat arvioiduksi osana varsinaista suunnittelua. Myös kustannukset arvioidaan koko maassa yhtenäisin perustein toimenpiteiden suunnittelun osana. SOVA-lain mukainen ympäristöarviointi kattaa kuitenkin lukuisia muita vaikutuksia, jotka tulee arvioida. Vesienhoidon kannalta keskeistä on sisällyttää tarkasteluun seuraavat vaikutukset:

- Vaikutukset vedenhankintaan
- Vaikutukset elinkeinoihin
- Vaikutukset vesivoiman tuotantoon
- Vaikutukset kiinteistön/maan arvoon
- Vaikutukset virkistyskäyttöön
- Vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen
- Vaikutukset vesiluontoon ja vesiekosysteemeihin
- Vaikutukset pohjavesistä riippuvaisiin maaekosysteemeihin
- Vaikutukset tulvasuojeluun
- Vaikutukset merenhoidon tavoitteisiin
- Vaikutukset terveyteen ja turvallisuuteen
- Vaikutukset ilmastonmuutokseen ja siihen sopeutumiseen
- Vaikutukset maisemaan, yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön

Yllä luetellut merkittävimmät vaikutukset muodostavat arviointikehikon, jota hyödynnetään vesien tilaa parantavien toimenpiteiden valinnassa. Arviointikehikkoa sovelletaan kulloinkin tarkasteltavaan kysymykseen. Esimerkiksi pohjavesien vaikutuksia tarkasteltaessa poimitaan kehikosta ne vaikutukset, jotka ovat pohjavesien osalta keskeisiä. Myös mahdolliset muut vaikutukset tullaan tunnistamaan.

Suunnittelusta vastaavat ELY-keskukset selvittävät ja arvioivat vesienhoitosuunnitelmassa tarkasteltavien toimenpiteiden tai toimenpideryhmien merkittävimmät ympäristövaikutukset yhteistyössä omien yhteistyöryhmiensä kanssa. Tarkastelu tehdään niille toimenpiteille, joihin liittyy merkittäviä vaikutuksia tai mahdollisia näkemyseroja. Vaikutuksia verrataan vaihtoehtoiseen tilanteeseen, jossa toimenpiteitä ei toteuteta. Myös vaikutusten merkittävyyttä arvioidaan. Arviointia varten ei ole tarkoitus tehdä erillisiä selvityksiä tai tutkimuksia, vaan se perustuu olemassa olevaan tietoon. Tämän takia esimerkiksi yhteistyöryhmien osallistuminen on tärkeää.

Vesienhoitosuunnitelman toteuttamisen merkittävät ympäristövaikutukset kootaan ympäristöselostukseen, jossa esitetään lisäksi seuraavat tiedot:

- vesienhoitosuunnitelman pääasiallinen sisältö, tavoitteet ja suhde muihin suunnitelmiin ja ohjelmiin
- ympäristön nykytila ja sen kehitys, jos vesienhoitosuunnitelmaa ei toteuteta
- ympäristön ominaispiirteet todennäköisellä vaikutusalueella
- vesienhoitosuunnitelman kannalta merkitykselliset ympäristöongelmat ja suojelutavoitteet
- haittoja ehkäisevät, vähentävät tai poistavat toimet
- vaihtoehtojen valinnan perusteet
- kuvaus siitä, miten arviointi on suoritettu
- kuvaus seurannan toteuttamisesta

Ympäristöselostus ja sen yleistajuinen yhteenveto sisällytetään vesienhoitosuunnitelmaehdotukseen. Ympäristöselostuksesta saatu kuulemispalaute otetaan huomioon suunnitelman viimeistelyssä. Suunnitelman hyväksymisestä valtioneuvostossa tullaan aikanaan tiedottamaan ja valmis suunnitelma ja ohjelma tulevat julkisesti nähtäville.

Valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointi

Jos suunnitelmien tai ohjelmien ympäristövaikutukset ylittävät valtion rajat, järjestetään arviointimenettely yhteistyössä toisen valtion kanssa. Tornionjoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmaehdotuksesta ja sitä koskevasta ympäristövaikutusten arviointimenettelystä ilmoitetaan Ruotsin vastaavalle viranomaiselle strategisesta ympäristöarvioinnista annetun pöytäkirjan artikla 10 mukaisesti. Suomen ympäristökeskus huolehtii valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointia koskevan yleissopimuksen (Espoon sopimus) mukaisista tiedotus- ja kuulemistehtävistä.

Tiedotus ja tärkeimmät tietolähteet

Vesienhoitosuunnitelman tarkistamista varten ja itse työtä varten valmistellaan kullakin vesienhoitoalueella kaksi kuulemisasiakirjaa, joihin toivotaan eri tahojen kannanottoja puolen vuoden kuulemisten aikana:

- Vesienhoidon työohjelma ja keskeiset kysymykset 2028–2033 (kuuleminen: 15.12.2023–17.6.2024) ja sen osana SOVA-lain mukaisen ympäristöarvioinnin aloittaminen.
- Ehdotus vesienhoitosuunnitelmaksi vuoteen 2033 (kuuleminen: 2026–2027; ajankohta varmistuu myöhemmin) ja sen osana SOVA-lain mukainen ympäristöselostus.

Vesienhoitoaluetta koskevat kuulutukset ja asiakirjat ovat nähtävillä pääsääntöisesti sähköisenä. Kaikki aineistot löytyvät sivun www.ymparisto.fi/vaikutavesiin > vesienhoito kautta. ELY-keskukset pyytävät lisäksi lausunnot oman toimialueensa keskeisiltä viranomaisilta, toimijoilta ja muilta tahoilta.

Lisätietoa niin kuulemisista kuin vesienhoidosta yleensä saat oman alueesi ELY-keskuksesta. Vesienhoitoa koskevaa lisätietoa löytyy verkkosivuilta:

- Valtakunnallinen vesienhoidon verkkosivusto: www.ymparisto.fi/vesienhoito
- Ympäristöhallinnon avoimen tiedon palvelu: www.syke.fi/avointieto
- Järviä ja merialueita koskeva yhteisöllinen verkkopalvelu: www.jarviwiki.fi
- Tietoa vesien tilasta: [Vesikartta](#)

Čoahkkáigeassu

Čáziiddikšuma mihtomearrin lea viiddes ovttasbarggu bokte sealluhit čáziid dili buorin ja buoridit čáziid dili doppe, gos dat lea hedjonan. Čáziiddikšumis lea jođus njealját plánenjorus, goas plánat dárkkistuvvojit ja čáziiddikšunplánat jahkái 2033 válmmaštallojuvvojit. Duortnosjoga čáziiddikšunguovlu lea oktasaš Ruotain ja plánat heivehuvvojit oktii. Dát áššegirji sisttisdoallá plánema bargoprográmma ja čáziiddikšunguovllu guovddáš gažaldagaid. Áššegirjjiis gullojuvvo 15.12.2023–17.6.2024. Plánema veahkin máhcahaga sávvet earret eará plánema ollašuhttimis ja áigetávvalis ja váikkuhanvejolašvuodain; birasčilgehusa ráhkadeapmái ja sisdollui laktáseaddji áššiin; čáziid dillái laktáseaddji guovddáš čuolmain ja ovddidandárbbuin; vugiin ja doaimmain, maiguin čáziid dili sáhtá buoridit ja ruhtadan- ja ovttasbargovejolašvuodain.

Duortnosjoga čáziiddikšunguovllus čáziiddikšuma guovddáš temát laktásit bodnečáziid suodja-leapmái, čázádatguovlovuđot čáziid ja noađuheami hálddašeapmái, čáhceallinbirrasiid ođadeapmái ja čáhcedikšundoaimmaid váikkuhusaid buorideapmái guhkes áigegaskkas. Lassidieđut čáziiddikšumis neahttačujuhusas: www.ymparisto.fi/vesienhoito

Yhteystiedot

Kuulemispalaute annetaan lausuntopalvelu.fi -verkkosivuilla tai toimitetaan Lapin ELY-keskuksen kirjaamoon (mieluiten word-muodossa): Lapin ELY-keskus, PL 8060, 96101 Rovaniemi,, puh:0295 037 000., Sähköposti: kirjaamo.lappi(at)ely-keskus.fi

Lisätietoa kuulemisesta ja vesienhoidosta saat ELY-keskuksen verkkosivuilta tai yhteyshenkilöiltä (sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi)

Lapin ELY-keskus

- Jari Pasanen
- Pekka Räinen
- Anne Lindholm (pohjavedet)

Kuvailulehti

Julkaisusarjan nimi ja numero: Raportteja 80/2023

Vastuualue: Ympäristö ja luonnonvarat

Tekijät: Jukka Ylikörkkö (toim.), Pekka Räinen, Annukka Puro-Tahvanainen, Niina Karjalainen

Julkaisun nimi: Vesienhoidon keskeiset kysymykset ja työohjelma Tornionjoen vesienhoitoalueella 2028–2033

Tiivistelmä:

Vesienhoidon tavoitteena on laajan yhteistyön avulla säilyttää hyvä vesien tila sekä parantaa vesien tilaa siellä, missä se on päässyt heikentymään. Vesienhoidossa on meneillään neljäs suunnittelukierros, jolloin suunnitelmia tarkistetaan ja vesienhoitosuunnitelmat vuoteen 2033 valmistellaan. Tornionjoen vesienhoitoalue on yhteinen Ruotsin kanssa ja suunnitelmat sovitetaan yhteen. Tämä asiakirja sisältää suunnittelun työohjelman ja vesienhoitoalueen keskeiset kysymykset. Asiakirjasta kuullaan 15.12.2023–17.6.2024. Suunnittelun avuksi palautetta toivotaan muun muassa suunnittelun toteutuksesta ja aikataulusta sekä vaikuttamismahdollisuuksista; ympäristöselostuksen laatimiseen ja sisältöön liittyvistä asioista; vesien tilaan liittyvistä keskeisistä ongelmista ja kehittämistarpeista; keinoista ja toimista, joilla vesien tilaa voidaan parantaa sekä rahoitus- ja yhteistyömahdollisuuksista.

Tornionjoen vesienhoitoalueella vesienhoidon keskeiset teemat liittyvät pohjavesien suojeluun, valuma-alueelähtöiseen vesien ja kuormituksen hallintaan, vesielinympäristöjen kunnostamiseen sekä vesienhoitotoimien vaikuttavuuden parantamiseen. Lisätietoa vesienhoidosta verkko-osoitteessa: www.ymparisto.fi/vaikutavesiin.

Asiasanat (YSO:n mukaan): Vesienhoito, vesien tila, aikataulut, ohjelmat (suunnitelmat), keskeiset kysymykset, vesienhoitoalueet, Tornionjoki

ISBN (PDF) 978-952-398-210-9

ISSN (verkkojulkaisu) 2242-2854

URN URN:ISBN:978-952-398-210-9

Julkaisun osoite: Julkaisu on saatavana vain verkossa: www.ymparisto.fi/vesienhoitoalue/vuoksi, www.ymparisto.fi/vesienhoito, www.ely-keskus.fi sekä www.doria.fi

Sivumäärä: 29

Kieli: Suomi

Kustantaja /Julkaisija: Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Kustannuspaikka ja -aika: Päivämäärä ja paikka

Presentationsblad

Publikationens serie och nummer: Rapporter 80/2023

Ansvarsområde: Miljö och naturresurser

Författare: Jukka Ylikörkkö (red.), Pekka Ränä, Annukka Puro-Tahvanainen, Niina Karjalainen

Publikationens titel: Väsentliga frågor och arbetsprogram för vattenvården i Torne älvs vattenförvaltningsområde 2028-2033

Sammandrag:

Målet för vattenvården är att med hjälp av ett omfattande samarbete bevara en god status i vattnen samt förbättra vattnens status där den har kunnat försämrats. Inom vattenvården pågår en fjärde planeringsomgång då planerna ses över och vattenförvaltningsplanerna bereds fram till 2033. Torne älvs vattenförvaltningsområde är gemensamt med Sverige och planerna samordnas. Detta dokument innehåller arbetsprogrammet för planeringen och de centrala frågorna i vattenförvaltningsområdet. Samrådet för handlingen är 15.12.2023–17.6.2024. Som stöd för planeringen önskas respons bland annat om genomförandet av planeringen och tidtabellen samt om möjligheterna att påverka; om frågor som gäller utarbetandet av miljörapporten och innehållet; om centrala problem och utvecklingsbehov i anslutning till vattnens status; om metoder och åtgärder med vilka vattnens status kan förbättras samt om finansierings- och samarbetsmöjligheterna.

De centrala temana för vattenvården i Torne älvs vattenförvaltningsområde gäller skydd av grundvatten, hantering av vatten och belastning som utgår från avrinningsområdet, istandsättning av vattenlivsmiljöer samt förbättring av vattenvårdsåtgärdernas effektivitet. Mer information om vattenvården på webbadressen: www.miljo.fi/paverkavatten/vattenvard.

Nyckelord (enligt Allärs): vattenvård, vattendragens tillstånd, program (planer), tidtabeller, frågor, vattenvårdsområden, Torne älv

ISBN (PDF) 978-952-398-210-9

ISSN (webbpublikation): 2242-2854

URN URN:ISBN:978-952-398-210-9

Julkaisun osoite: www.doria.fi/ely-keskus

Språk: Finska

Sidantal: 29

Utgivare / Förläggare: Närings-, trafik- och miljöcentralen i Lappland

Förläggningsort och datum: Teksti

RAPORTTEJA 80 | 2023

**VESIENHOIDON KESKEISET KYSYMYKSET JA TYÖOHJELMA
TORNIONJOEN VESIENHOITOALUEELLA 2028 – 2033**

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-398-210-9 (PDF)

ISSN 2242-2854 (verkkójulkaisu)

URN:ISBN:978-952-398-210-9

www.doria.fi/ely-keskus | www.ely-keskus.fi